

Varianten am Lëtzebuergesch

1. Liest den Artikel iwwer d'Schnëssen-App.

Wat ass d'Schnëssen-App?

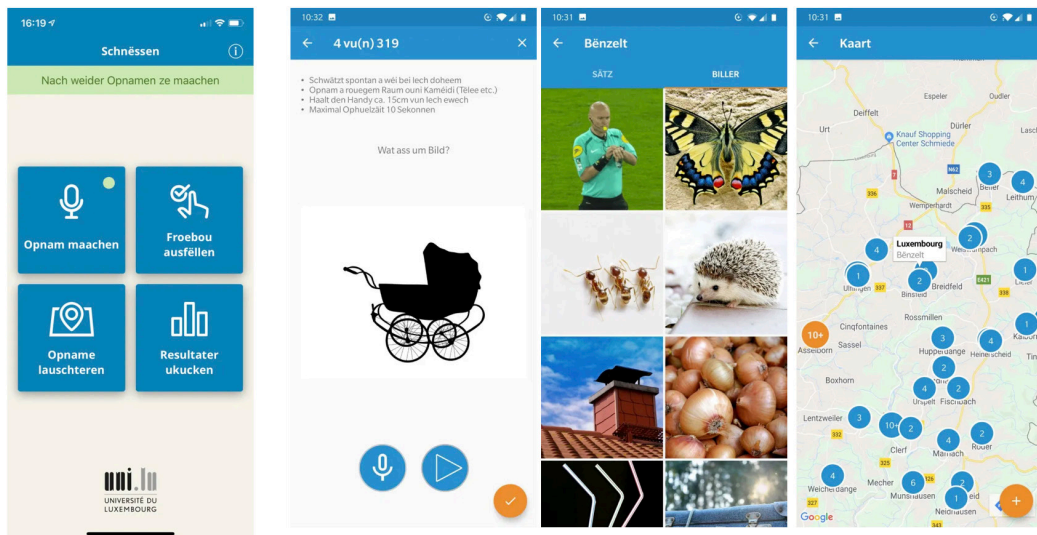

Schnëssen ass déi éischt App, fir d'Lëtzebuergesche Sprooch vun haut an all hire Facett mat Toun-Opnamen ze erhiewen an ze dokumentéieren.

Egal, ob Dir 'nik', 'nit' oder 'net' sot, ob Dir oft 'séier' oder dacks 'schnell' sot –, mir a mär siche Leit, Lékt a Lëtt, déi Freed drun hunn, geschwatent Lëtzebuergesch mat der App ze sammeln! Matmaache ka jidd(w)ereen, dee Lëtzebuergesch schwätzt – egal, ob jonk oder al, Mammesproochler oder net, ob vu Steebrécken, aus dem Pommerlach oder vum Rouscht. Mir wëllen dat ganz Spektrum vum Lëtzebuergesch héieren: Schwätzt an eis App eran – spontan a sou wéi gewinnt, egal aus wéi engem Eck vum Land Dir kommt. Mat Ärer Participatioun hëlleft Dir eis immens bei der Erfuerschung vun der Sprooch an hiren Dialekter.

Iwwert d'App kënn Dir all Opnam direkt lauschteren an dobäi d'Villfältegkeet vum haitege Lëtzebuergesche kenneléieren. D'Zil ass et, d'Sprooch vun all Generatioun aus all Uertschaft am Land fir de Grand public an d'Fuerschung ze dokumentéieren.

Net nëmmen op dëser Säit, ma och an der App an op [Facebook](#) an op [Twitter](#), kritt dir ëmmer déi neist Informatiounen iwwer a ronderëm d'App.

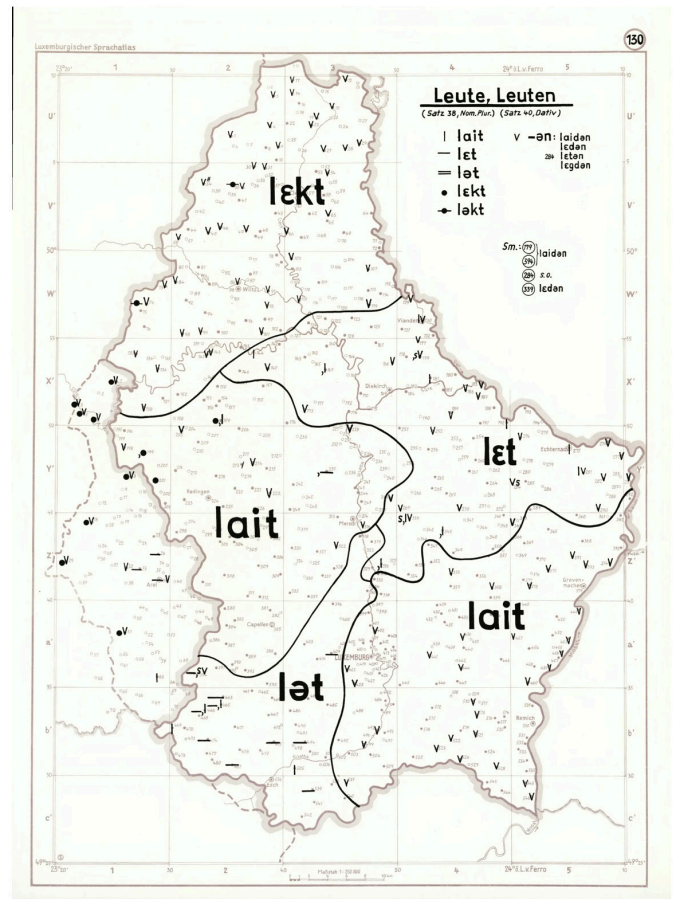
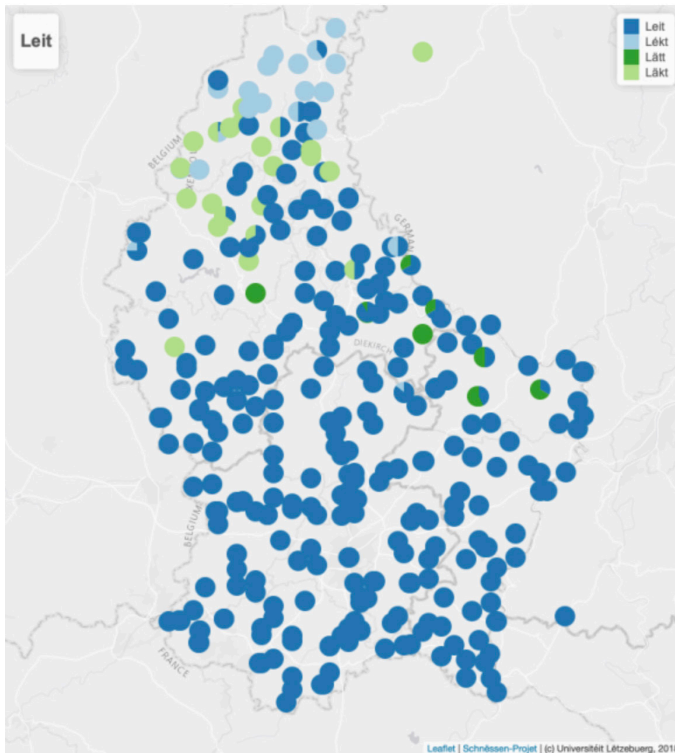
© Screenshot Schnëssen-App, <https://infolux.uni.lu/schnessen/>, 31.05.2022

2. Am Kader vun der Schnëssen-App goufen ënnert anerem déi dräi Wieder Leit, net a Freideg analyséiert. Kuckt op de follgende Screenshotten aus der Schnëssen-App déi regional Ënnerscheeder a liest d'Explikatiounen dozou.

Leit

Zu wéi enger Regioun a Variant gehéiert Dir?

Ähnlech wéi fir de 6. Dezember (*net*), ass och d'Veerdeelung vun dëser Variante vum Begrëff *Leit*. Vum déiwe Minett bis op d'Héicht vun Dikrech kann ee gesinn, datt et bal keng Ofweichunge vun dësem Standard gëtt. Just am ëstlechsten Deel vum Osten gëtt et *Lätt*-Sproocher, an den Norden ass d'äitlech an dräi gedeelt. Den ëstleche Beräich huet de Standard *Leit* gréisstendeels iwwerholl a keng regional Form méi. De méi zentralen Deel vum Norden huet e méi oder manner konsequente Gebrauch vu *Läkt*, während den héijeg Eislek quasi ausschliesslech *Lékt* benotzt. Wéineg Auswärtunge ware sou kloer a bestëmmte Beräicher ënnerdeelt, wéi dës Kaart weist.

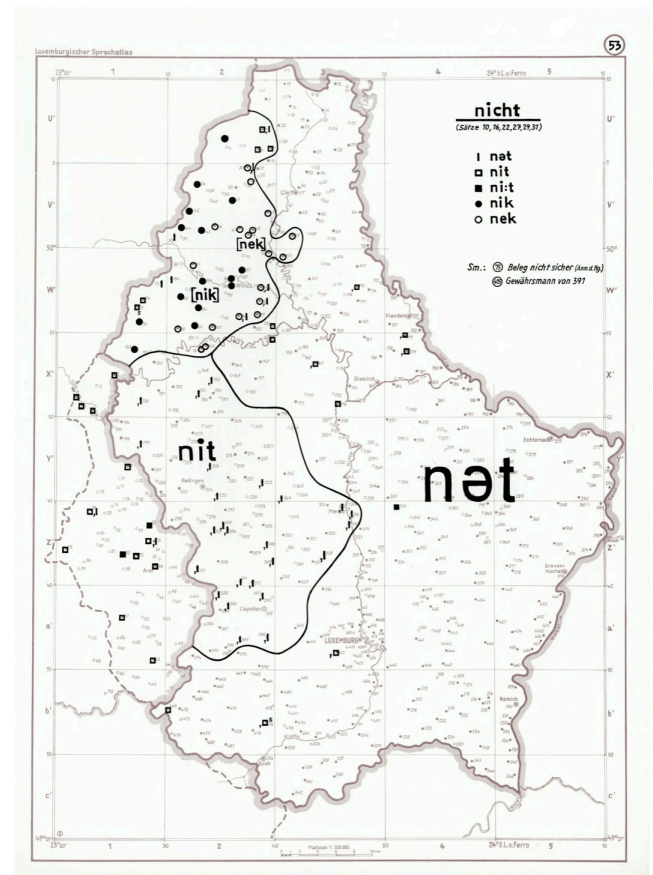
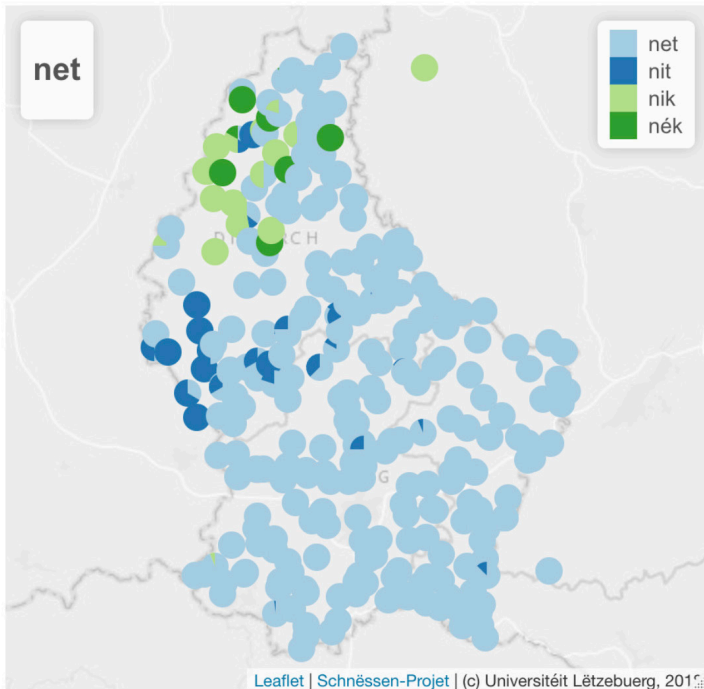
Am Verglach mam *Luxemburger Sprachatlas* (1963) huet sech d'Sproochlandschaft dach zolidd geännert. Déi éischter ëstlech Form *Lätt* ass staark zeréckgaangen an déi südlech Form *Leit* ass – op d'mannst an eisen Daten – guer net méi ze fannen.

© <https://infolux.uni.lu/dvariante-vu-leit/>, 16.11.22

net

Den Norden an de Rescht.

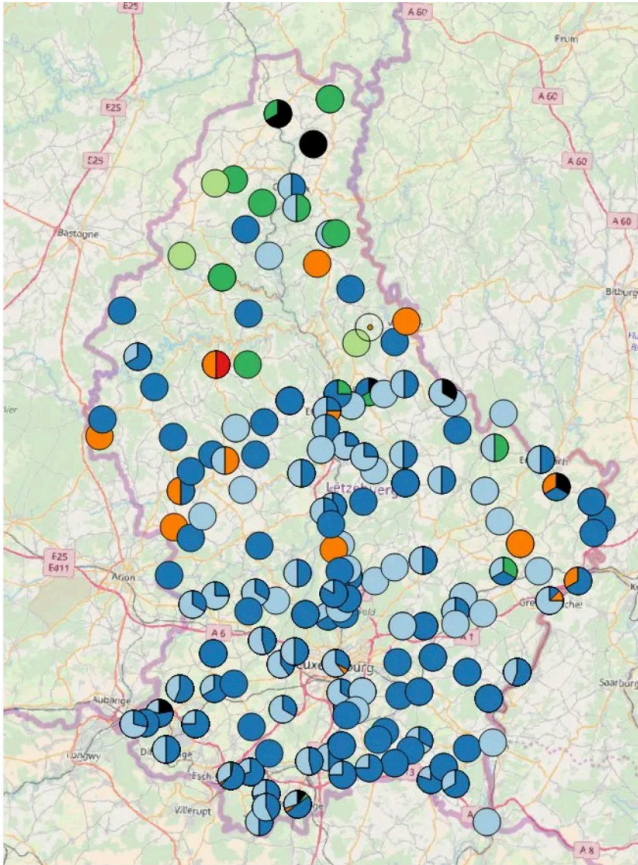
Op Kleeserchersdag beschäftege mir eis mat deene jeeeweilege Variante vun *net*. Wéi d'Kaart ënnersträicht, ass d'*net*-Form däitlech verbreet, ze erkennen dorun, datt am Zentrum, am Süden an am Oste quasi just déi Variant existéiert (mat wéinegen Ausnamen). Am Weste loosse sech nach *nit*-Spriecher erkennen, och wann d'Gebitt am Verglach mat der Kaart aus dem *Luxemburgischer Sprachatlas* méi kleng ginn ass. De westlechen Deel vum Éislek huet déi bekannt *nik*- resp. *nek*-Forme behalen. D'Verbreedung vun dese Formen ass (am Verglach zu där am LSA) nach ëmmer ganz ähnlech, och wa sech an eise Schnëssen-Daten eng Partie *net*-Beleeger an d'*nik/nek*-Gebitt ënnergemëscht hunn.

© <https://infolux.uni.lu/dvariante-vun-net/>, 16.11.22

Freideg

Mir hunn eis dru ginn an als éischt Wuert de „Freideg“ ausgewäert. Hei gesitt Dir d'regional Verdeelung vun de verschidde Varianten. Am Ganzen hu mer bis elo 530 Äntwerte kritt, déi sech op sechs Haaptvariante verdeelen:

Legend:

- Freideg: hellblo
- Freiden: däischerblo
- Freidig: orange
- Fregdeg: hellgréng
- Fregdig: däischergréng
- Freddeg: rout
- Aner Formen: schwaarz (z.B. Freddig, Fregdes, Fraddig)

Wat äis dobäi opfällt:

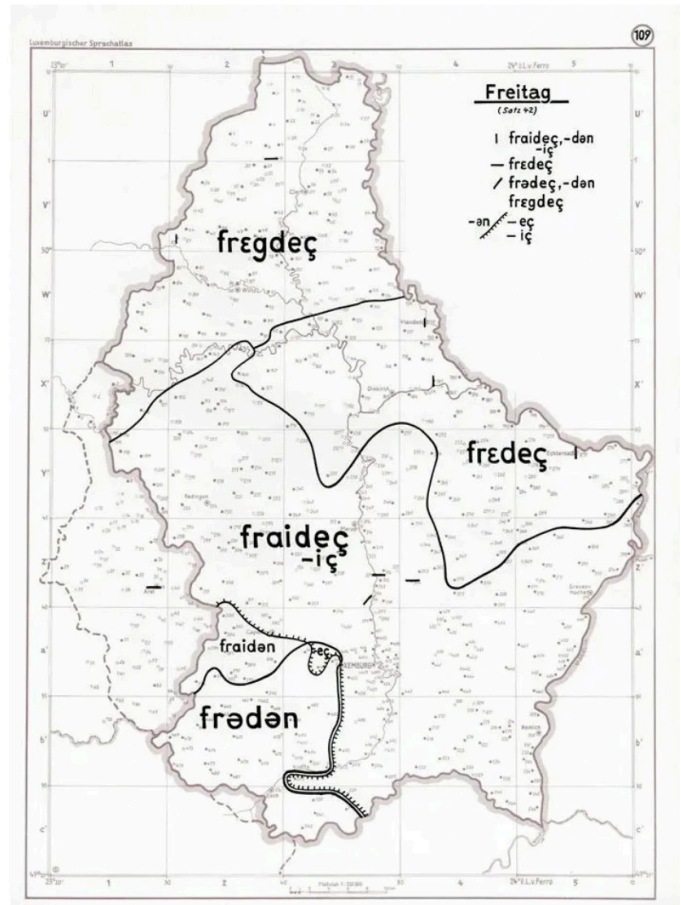
D'Form „Freiden“ (däischerblo) huet sech an de leschte Joerzénge massiv aus dem Minett eraus am ganze Land ausgebreit an ass am Gaangen de „Freideg“ ze verdrängen. An Zuelen ausgedréckt: 205 „Freideger“ vs. 263 Mol „Freiden“. Dës Entwécklung betrëfft och déi aner Wochendeeg (Méinden, Sonnden etc.) an Zäitangaben (Nomëtten, Mëtten). Den Ënnerschied gesäit een däitlech, wann ee sech déi entspreichend Kaart aus dem „Luxemburger Sprachatlas“ ukuickt; deemols waren nämlech Formen op -en just am Südwesten ze fannen.

Fir de Süde war deemols och d'Form „Frëdden“ ganz geleeft, mee, wéi et schéngt, kënnst se hautesdags kaum méi vir. Awer vläicht ännert sech dat jo nach, wann nach méi (eeler) Leit aus dem Süde matmaachen.

© <https://infolux.uni.lu/freideg-freiden-fregdeg-oder-freddeg/>, 16.11.22

Am neie Variatiouns atlas kritt Dir nach méi sproochwëssenschaftlech Informatiounen iwwer sproochlech Variatiounen an de verschidde Regiounen.

Hei ass de Link: <https://infolux.uni.lu/laufende-projekte/variatiouns atlas/>

3. *Wéi ass d'Situatioun an Ärer Mammesprooch? Ginn et vill Variante vun eenzele Wierder? Ginn se just anescht ausgeschwat oder geschriwwen oder sinn et komplett aner Wierder? Schwätzt am Grupp an tauscht Iech aus. Gitt e puer konkret Beispiller.*

Meng Mammesprooch ass ...
A menger Sprooch gëtt et vill
Varianten.
Ee Beispill ass ... Am Norde soe
mir ...; am Süden gëtt dat ...
ausgeschwat.

Meng Mammesprooch ass ...
Déi Sprooch ass zimmlech
standardiséiert, et ginn net vill
Varianten, just heiansdo an der
Aussprooch. Ech soen zum Beispill
..., mee an enger anerer Regioun soe
se ...

Meng Mammesprooch ass ...
Déi Sprooch gëtt a ville Länner
geschwat, zum Beispill an ... an ...
Dofir ginn et och vill Wierder mat
Varianten. An ... soe mir zum Beispill
... fir ..., mee an ... heescht dat ...

